

’єднали в собі не тільки предметні педагогічні знання, але й образи педагогічних дій, забезпечує динаміку підвищення якості педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів. Динаміка якості педагогічної підготовки визначається формуванням не лише настанов професійної діяльності на операціональному рівні, але й особистісними смисловими настановами через засвоєння студентами теоретичних основ учительської праці, здобуття ними нового педагогічного досвіду, перетворення кожного студента із пасивного в активний суб’єкт навчального процесу.

Моделювання рольової діяльності щодо оволодіння педагогічною теорією і методикою учительської праці удосконалює рефлексивну свідомість студентів, яка концентрується на критичній функції, тобто пошуку і поясненні причин розбіжності між запланованими і фактичними результатами педагогічної підготовки студентів.

Ціннісною основою реалізації моделі рольової перспективи у стратегії підвищення якості педагогічної підготовки є ідея створення необхідних педагогічних умов, що забезпечують позитивну динаміку рівня педагогічного професіоналізму майбутніх учителів-філологів і становлення суб’єктної позиції кожного студента в системі університетської освіти.

Список використаних джерел

1. Теория содержания общего среднего образования и пути ее построения. – М., 19978. – С. 10-11.

2.Штофф В.А. Моделирование и философия / Виктор Александрович Штофф. – М.-Л. : Наука, 1966. – 301 с.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-АВІАТОРІВ

УДК 378 + 371.134 + 656.7 + 811

Караман С.О.

У статті уточнюється зміст поняття «професійне мовлення», розкривається технологія формування професійного мовлення у майбутніх фахівців-авіаторів на основі контекстного підходу.

Ключові слова: майбутній авіатор, професійне мовлення, технологія контекстного навчання.

В статье уточняется содержание понятия «профессиональная речь», раскрывается технология формирования профессиональной речи у будущих специалистов-авиаторов на основе контекстного подхода.

Ключевые слова: будущий авиатор, профессиональная речь, технология контекстного обучения.

The article specifies the essence of the phenomenon “professional speech”, outlines techniques of future aviators’ professional speech formation on the basis of the context approach.

Keywords: future aviator, professional speech, technology of the context approach.

Професіоналізм у сучасному суспільстві — це не лише особисті знання й професійні навички фахівця, але й уміння спілкуватись у відповідному професійному середовищі, тобто володіння певним понятійно-категоріальним апаратом, нормами і правилами мовної діяльності, що пов'язані з цим професійним узусом.

Мова професійного спілкування (професійна мова) — це функціональний різновид української літературної мови, яким послуговуються представники певної галузі виробництва, професії, роду занять. С.В.Шевчук та І.В.Клименко під фаховою мовою розуміють «сукупність усіх мовних засобів, якими послуговуються у професійно обмеженій сфері комунікації з метою забезпечення порозуміння між людьми, які працюють у цій сфері» [5]. Особливості професійного мовлення зумовлюють мета, ситуація професійного спілкування, особистісні риси комуніканта і реципієнта (мовна компетенція, вік, освіта, рівень інтелектуального розвитку).

Професійне мовлення людини свідчить про її духовний, інтелектуальний розвиток, внутрішню культуру. Дослідниками встановлено, що представник ділового світу протягом дня вимовляє близько 30 тисяч слів. Уміння правильно спілкуватися — це не віяння моди, а нагальна потреба [4]. Відтак, головною метою навчання професійного мовлення у вищому навчальному закладі є формування у студентів високого рівня інтелекту, розвитку особистісних якостей, оскільки значущість знань може усвідомити лише людина з високим рівнем мовленнєвої культури.

Сучасний фахівець повинен володіти комплексом мовленнєвих умінь, що забезпечують створення ним грамотних, логічно структурованих висловлювань різних рівнів, необхідних для розв'язання професійно-мовленнєвих завдань, ведення ділових переговорів, підготовки публічних виступів, ведення дискусії, обговорення проблем загальнонаукового та професійно орієнтованого характеру і т. ін. Окрім цього він повинен володіти нормами сучасної української літературної мови; користуватися фаховою термінологією; здійснювати комунікацію відповідно до норм її перебігу; доречно використовувати власне українську лексику та слова іншомовного походження; працювати зі спеціальною (фаховою) літературою; вільно користуватися різними функціональними стилями та їх підстилями у професійному вжитку; поповнювати й активно використовувати особистий термінологічний тезаурус; орієнтуватися в типових і нетипових ситуаціях професійного спілкування; мати навички спонтанного мовлення; здійснювати аналіз власного мовлення з позиції нормативності й оптимальності використаних мовних засобів.

Лексичний склад професійного мовлення охоплює такі складові: 1) терміни певної галузі, що мають власну дефініцію; 2) міжгалузеві загальнонаукові термінологічні одиниці (терміни філософії, політології, математики, філології тощо); 3) професіоналізми; 4) професійні жаргонізми, що не претендують на точність та однозначність [5].

Для професійного мовлення авіаторів цей перелік буде неповним, оскільки ці фахівці послуговуються у своїй професійно-мовленнєвій діяльності особливою професійною підмовою, що має специфічні риси не лише на лексичному, але й на синтаксичному і фонетичному рівнях, і відома як «Радіообмін цивільної авіації» (РЦА). Одиниці радіообміну цивільної авіації виконують

номінативну і комунікативну функції при «двобічному обміні інформацією засобами обладнання радіозв'язку між екіпажем літального апарату і наземними диспетчерськими службами і/чи іншими літальними апаратами, а також при внутрішньому радіозв'язку між членами екіпажу» [2, с. 4-5]. Комунікативним середовищем для термінології РЦА є діяльність радіообміну, що застосовується і здійснюється на ПС під час польоту і пов'язаних з ним операцій, які виконуються ПС на землі. Підмову радіообміну Т.О.Мальковська розглядає як «сукупність фонетичних, граматичних і лексичних одиниць мови, що обслуговують мовленнєве спілкування учасників повітряного руху (авіадиспетчера і льотчика) під час виконання польоту і представлена в діалогах пілот – авіадиспетчер» [2, с. 15].

Отже, володіти професійним мовленням для авіаторів означає: вільно по-слуговуватися усім багатством лексичних засобів з фаху; дотримуватися граматичних, лексичних, стилістичних, акцентологічних та інших норм професійного спілкування; знати спеціальну термінологію, специфічні найменування відповідної професійної сфери; володіти набором мовленнєвих формул / стандартних мовленнєвих кліше, що використовуються в радіообміні «повітря – земля»; знати правила ведення радіообміну в світовому повітряному просторі; використовувати усі ці знання на практиці, доречно поєднуючи вербальні й невербальні засоби спілкування.

Для оптимізації процесу формування професійного мовлення майбутніх авіаторів необхідно навчати української мови за професійним спрямуванням у цілісній системі здобуття студентами фахової освіти, не грабуючи дисципліни на фахові та нефахові; виробляти у студентів навички ретельного добору мовних засобів залежно від мети і завдань висловлювань; стимулювати їх до аналізу та вдосконалення власного мовлення; забезпечувати діяльніший підхід до формування мовленнєвих навичок у професійному спілкуванні; організувати процес формування мовленнєвих навичок на матеріалі мовленнєвих ситуацій, максимально наближених до майбутньої професійної діяльності, уникаючи надуманості та штучності; звертати постійну увагу на мову методичного забезпечення фахових дисциплін фахівців-авіаторів; активізувати роботу над формуванням мовленнєвих навичок студентів на заняттях з вузькоспеціальних дисциплін шляхом постійного залучення викладачів української мови до перевірки й оцінювання контрольних робіт.

Окрім цього, доцільно здійснювати мовленнєву підготовку авіаторів на основі контекстного підходу, що набуває все більшого поширення в системі мовної освіти майбутніх фахівців з технічних спеціальностей. Розкриємо його сутність.

Зміст контекстного навчання базується: 1) на логіці навчального предмета як консервованого минулого наукового знання (в цьому воно збігається з традиційним навчанням); 2) на логіці майбутньої професійної діяльності (специфічне для контекстного навчання джерело), яка представлена у вигляді диференційованої моделі діяльності фахівця (менеджера, технолога, пілота тощо), в якій подається опис системи його основних професійних функцій, проблем і завдань. Зміст навчання проектується не як навчальний предмет, а як предмет навчальної діяльності, що послідовно трансформується в предмет діяльності професійної [1].

Для виконання професійно-мовленнєвих обов'язків авіаційним фахівцям необхідно володіти інженерними (вміння аналізувати професійні ситуації, добирати засоби розв'язання технічних задач, варіанти оптимальних рішень, обробляти й оформляти дані вимірювань, аналізувати й оцінювати одержані дані і т. ін.) і мовленнєвими вміннями. Перші – складають професійну, другі – мовленнєву компоненти. Засвоєні студентом, але не пов'язані між собою логікою професійної діяльності і такі, що не володіють рисами оперативності, інженерні і мовленнєві компетенції можуть виступати одна відносно іншої певними психологічними бар'єрами, які заважають їх миттєвій інтеграції у виробничих ситуаціях. Це відбувається внаслідок того, що сформовані мовленнєві компетенції залишаються, по суті, лінгвістичними, а не спеціальними професійними компетенціями. Формування у молодого фахівця механізму оперативної реалізації професійної компетенції, що органічно охоплює мовленнєву компоненту, потребує тривалої адаптації.

Відповідно до теорії контекстного навчання, предметною основою формування професійної компетенції авіаційного оператора, в яку органічно входить мовленнєва компонента, повинно виступити включення навчальної діяльності студента з оволодіння мовленнєвою компетенцією в аналог його майбутньої професійної діяльності. Тобто необхідно створити інтегративну модель навчання, в якій відпрацювання мовленнєвої компоненти, розвиток мовленнєвих умінь, відбувається у змодельованих технологічних процесах професійної діяльності авіаційного оператора.

Основною одиницею такого інтегративно-контекстного навчання є типова виробнича задача (ТВЗ), а його метою – формування і розвиток здібності до компетентного розв'язання системи таких задач. Для студента кожна навчальна ТВЗ постає проблемною ситуацією, її розв'язання спонукає його до мовленнєвої активності, до використання спеціального мовного матеріалу, відтак, відбувається засвоєння останнього й оперування ним на рівні особистісних і соціально-професійних смислів. Реалізується суміщена навчальна діяльність, що є такою формою організації навчальної активності студентів, за якої один вид діяльності виступає засобом розв'язання предметних задач іншого [1, с. 185]. Студент, у таких випадках, є суб'єктом двох діяльностей – квазіпрофесійної і мовленнєвої. Основними передумовами суміщеної професійної діяльності є пізнавально-професійна потреба студента, тобто потреба в оволодінні досвідом в освоєванні професійної діяльності, і квазіпрофесійна комунікативна потреба, що стимулює його мовленнєву діяльність. Провідним мотивом квазіпрофесійної діяльності є розв'язання професійно-предметної задачі, а мовленнєвої діяльності – сприйняття, розуміння, продукування професійно-значущої інформації. Квазіпрофесійна і мовленнєва діяльність студентів об'єднані спільним контекстом, спільним просторовим і логічним синтезом.

Основними навчальними формами в інтегративно-контекстному навчанні авіаційних операторів повинні бути аналіз конкретних виробничих ситуацій (case-study), ситуаційні задачі і рольові ігри. Вони дозволяють відтворити в навчальній діяльності ті інтеграційні процеси і контексти, в яких мовленнєва діяльність студента виступає засобом розв'язання змодельованих професійно-предметних задач. У результаті формується цілісна система соціально-про-

фесійних умінь майбутнього фахівця (комунікативних, інформаційних, аналітичних, інструментальних і т. ін.) для розв'язання широкого кола завдань і проблем освоєваної студентами професійної діяльності. Моделювання всіх типів зв'язків, у які включається мовленнєвий компонент, дозволяє навчати мови як соціально-професійно-діяльнісного феномена, оволодівати нею не лише на рівні значень, але й на рівні особистісних смислів.

Отже, побудова навчального процесу на базі технології контекстного навчання дозволяє максимально наблизити зміст і процес навчальної діяльності студентів до їхньої подальшої професії. У різноманітних формах навчальної діяльності поступово «вимальовується» зміст майбутньої спеціальності, що дозволяє ефективно здійснювати загальний і професійний розвиток майбутніх випускників.

Список використаних джерел:

1. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А.А. Вербицкий. — М.: Высшая школа, 1991. — 207 с.
2. Мальковская Т.А. Англо-русские соответствия в языковой структуре радиообмена в режиме общения пилот-авиадиспетчер: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Т.А. Мальковская; Пятигорск. гос. лингв. ун-т. — Пятигорск, 2004. — 163 с.
3. Олянюк П.В. Радионавигационные устройства и системы гражданской авиации: учебник для вузов ГА / Олянюк П.В., Астафьев Г.П., Грачев В.В. — М.: Транспорт, 1983. — 585 с.
4. Снелл Ф. Искусство делового общения / Фрэнк Снелл. — М.: Знание, 1990. — 60 с.
5. Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник / Шевчук С.В., Клименко І.В. — 3-тє вид. — К: Алерта, 2012. — 696 с.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ АВІАЦІЙНИХ ОПЕРАТОРІВ

УДК 378+629.7.07

Ковтун О.В.

У статті розкриваються теоретичні засади і проектується експериментальна модель організації мовної підготовки майбутніх авіаційних операторів у ВНЗ.

***Ключові слова:** авіаційний оператор, організація мовної підготовки, експериментальна модель навчання, принципи, методи, форми, етапи навчання.*

В статье раскрываются теоретические основы и проектируется экспериментальная модель организации языковой подготовки будущих авиационных операторов в вузе.

***Ключевые слова:** авиационный оператор, организация языковой подготовки, экспериментальная модель обучения, принципы, методы, формы, этапы обучения.*